

BEZICHTIGING RONDEEL

Ter gelegenheid van het 30-jarige bestaan van het Architectuurcentrum Rondeel

1. De geschiedenis van het Rondeel als verdedigingswerk

- # Begin 13e eeuw bouwde Deventer zijn eerste stadsmuur. Met de komst van steeds sterkere kanonnen voldeed deze muur niet meer en werd medio de 14^e eeuw een tweede, sterkere toren gebouwd. Daarin werden verschillende waltorens opgenomen, waarvan er aan de Welle nog twee exemplaren te zien zijn. Ook in de Walstraat zijn later funderingen van een waltoren gevonden.
- # De Waltoren werd onder in de toren voorzien van drie spied- en schietspleten tussen 2 massieve natuurstenen blokken met een speciaal geprofileerde spleet. In de torenkrans boven op de toren zijn eveneens schietspleten gemaakt (recht boven die in de toren), maar dan zonder de natuurstenen blokken, maar wel met natuurstenen spuwers voor de afwatering (zodat de schutters een droge ondergrond hadden).
- # Na het opheffen van de vestingwet in 1875 werden tegen de stadsmuren allerlei gebouwen geplaatst. In de straat Achter de muren Zandpoort waren dat voornamelijk pakhuizen, met een uitgang naar de haven aan de Bokkingshang, zo ook in het aangrenzende pand op nr 10. Het Rondeel werd aan zowel de straatkant als aan de kant van de Bokkingshang uitgebouwd, naar verluid als een groentepakhuis. Deze panden liepen oorlogsschade op en eind jaren '50 werd dat opgeruimd en kwam het Rondeel tevoorschijn, aan de havenzijde was de toren geheel gepleisterd.
- # In 1970 werd het Rondeel grondig gerenoveerd onder leiding van de architect Knuttel (ja, die van het Knuttelorp). De oude straat met put werd toen ontdekt en gerestaureerd. Tegen de zijmuur van het naastgelegen pand werd een smalle betonnen trap gemaakt om de toren ook aan de bovenzijde voor het publiek bereikbaar te maken. Onder in de toren werden de spied- en schietstenen gerestaureerd, behalve de middelste, wand daar was dit vervangen door een raam en dat werd bij de restauratie dicht gemetseld.

2. De kiem van het ontstaan van het Architectuurcentrum

- # In 1989 trokken wij met het architectenbureau het pand Achter de Muren Zandpoort 10. Het pand was in het begin te groot voor ons bureau en de bovenverdieping was daardoor nog niet in gebruik. De architectuur kon in de jaren '80 niet op veel publieke belangstelling rekenen en opdrachtgevers zagen de architecten vaak als een extra kostenpost en daar moest vooral niet nog eens extra bouwkosten bijkomen. "Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg" klonk het dan.

- # Maar: er gloorde hoop! In Amsterdam was een architectuurcentrum geopend. Er ontstond de beweging 5 x 5, die pleitten voor meer aandacht voor kwaliteit van de gebouwde omgeving. In Rotterdam werd het nieuwe gebouw van het NAI gebouwd. Als klap op deze mooie vuurpijlen werd het Stimuleringsfonds voor de architectuur opgericht.
- # We kwamen hierdoor op het idee om op de nog lege bovenverdieping een architectuurtentoonstelling te organiseren. We konden van het Amsterdams Architectuurcentrum een mooi vorm gegeven tentoonstelling lenen en dat was een succes. Het contact tussen architecten, opdrachtgevers en bouwers ervoer iedereen als inspirerend.
- # Naast ons pand zagen we het rondeel verloederen en vernield worden. De toren werd een soort openbaar toilet, maar dan zonder doorspoelen. Het werd ook steeds meer een verzamelpunt voor de hangjongeren en erger.
- # Het idee werd toen snel geboren: Een kap over de toren, 2 gevels en ziet: een architectuurcentrum met een fantastische ruimte: de weergang, onder in de toren en de grote voorruimte aan de straat. Het idee was om dan een doorverbinding te maken met ons kantoor, zodat de practicant af en toe de deur voor bezoekers kon open doen. Dat laatste bleek natuurlijk een grote onderschatting, maar al doende leert men.
- # De gemeente was direct erg enthousiast over dit idee en gaf ons een subsidie voor het behoud van de waltoren. Het stimuleringsfonds gaf ons een mooie startsubsidie en de eerste sponsor, tevens aannemer van de verbouwing, Koopmans maakte het mogelijk om de verbouwing te financieren.

3. Oprichting van het rondeel

- # De verbouwing liep voorspoedig en we realiseerden ons dat er toch meer nodig was om een architectuurcentrum te runnen. Het Stimuleringsfonds voor de Architectuur raadde ons aan om eens te gaan kijken bij het ABC Architectuurcentrum in Haarlem, dat inmiddels enkele jaren succesvol draaide. We hadden inmiddels een bestuur gevormd en daarmee togen we in een busje naar Haarlem. Dat was heel nuttig en we hebben hun organisatiemodel van harte overgenomen.
- # Daar zaten we dan, precies 30 jaar geleden 31 oktober 1994 bij de notaris, waar we de oprichtingsakte van de Stichting Rondeel ondertekenden. De organisatie bestond uit een bestuur (op afstand), de programmaraad, verantwoordelijk voor het gehele programma, de vrijwilligers die de uitvoering voor hun rekening namen en de coördinator die dit alles in goede banen moest leiden.
- # Kort voor de kerst in 1994 was de opening van het Architectuurcentrum Rondeel met de eerste tentoonstelling. Ook daar schoot het Stimuleringsfonds ons te hulp met een zeer interessante tentoonstelling over de Stedenbouw, compleet met alle panelen die we zo konden neerzetten.

4. Het Architectuurcentrum in het Rondeel

Terwijl de eerste tentoonstelling er vrij lang stond, hadden wij tijd om de organisatie op te tuigen. We plaatsten een advertentie en zochten contact met de Vrijwilligers Centrale Deventer. Zo kwamen we aan onze eerste groep vrijwilligers. Een Coördinator vinden was moeilijker. Via het arbeidsbureau vonden wij de eerste coördinator, maar na enkele maanden gaf deze er de brui aan. Gelukkig vonden we via via Marion Lanting en die was voor ons een geschenk uit de hemel: Kordaat, zeer vriendelijk maar beslist, zag alles op tijd aankomen, heel communicatief en zorgde ook voor heerlijke koekjes bij de vergaderingen.

De tweede tentoonstelling namen wij weer van het Amsterdamse architectuurcentrum ARCAM over. Een mooi overzicht van het werk van Herman Haan, modernistisch architect en tevens amateur archeoloog. Hij werd vooral bekend om zijn onderzoek in het gebied van de Dogon in Mali. Bij de aanschaf van deze tentoonstelling waren ook halve wapeningsnetten van ongeveer 2,5 x 1,5 m begrepen, die je heel handig overal kon ophangen en waaraan je van alles kon bevestigen. Heel goed en heel goedkoop.

Gaandeweg ging alles steeds beter. We leerden gauw waar wel en niet belangstelling voor was en we hielden goed contact met de gemeente en onze sponsors. We organiseerden tentoonstellingen, debatten en discussie (vooral bij de opening van een expositie), lezingen, zelfs workshops en één keer een prijsvraag.

Dat gebeurde hier allemaal in deze welleswaar beperkte, maar toch multifunctionele ruimte. Zo werd voor elke opening van een expositie de voorruimte geheel ontruimd, haalden we uit de grote laden op wielen onder het bordes ca 50 stoelen en werd er een opening met discussie gehouden, waarna alle stoelen weer in een mum in de laden verdwenen en we gezellig konden napraten.

Normaal heeft een gebouw altijd een hal of voorportaal. Hier kom je binnen en bent meteen in het gehele gebouw met zijn spectaculaire gelede ruimte. Naast de entree was het toilet en (heel belangrijk) de verbindingsdeur met ons architectenbureau (inclusief de kopieermachine, vaatwasser en een goede raad). Onder de boog en op de oude put bevond zich het bureau van de coördinator. Het plafond hing vol met spots en een hijsinstallatie voor de lampen boven de grote tafel.

Onder de toren is een royale ruimte, maar donker. Daarom hadden we een rond lopende buis langs het plafond met veel spotjes, zodat we alles goed konden uitlichten. Deze ruimte is goed bruikbaar voor expositie, het heeft veel wanden en ruimte in het midden. Overigens is het zo dat architectuurexposities weinig ruimte vergen en flexibel zijn om in te richten.

Via de smalle trap (wel een mooi ontwerp trouwens), is de weergang te bereiken. Een lange en smalle ruimte, maar ook hier is de ruimte goed te gebruiken, vooral met panelen, die zowel in het midden kunnen hangen, als aan beide lange zijanten. Vanaf de weergang heb je een mooi zicht op de ruimte beneden. Soms, bij grote drukte stond tot op de weergang publiek te luisteren naar de lezing of discussie daar beneden.

5. Het Rondeel verhuist, maar neemt de naam mee

- # Het architectenbureau naast het Rondeel was een voordeel, maar ja, zoals elk voordeel ook zijn nadeel. En dat betrof enig gemor bij de architecten en opdrachtgevers dat dit architectenbureau daar wellicht een gesubsidieerd voordeel mee zou hebben. Enfin, één van de opdrachtgevers bood ons een ruimte aan in het nieuwe Kunstenlab aan de Emmastraat.
- # Het rondeel werd door mijn architectenbureau van de gemeente overgenomen en gebruikt als directie en vergaderkamer van dit bureau
- # In een latere fase werd het rondeel nog verhuurd aan een verkeersadviesbureau. Toen deze vertrok en het rondeel te huur stond, bleek de ruimte slecht te verhuren. "Te weinig bruikbaar oppervlak t.o.v het totale oppervlak" verkondigde de makelaar, waarop de eigenaar (mijzelf dus) besloot hiervoor dan maar een mooie woning te ontwerpen.

6. Een woning in het rondeel

- # De gemeente was ook hier meteen enthousiast voor dit idee. Maar voor de donkere onder ruimte van de toren was echt een raam nodig om deze ruimte bewoonbaar te maken. Het ontwerp met een smal en hoog raam van 1 x 3 meter in het midden van de toren riep veel weerstand in de monumenten + welstandscommissie op en dat heeft nogal veel tijd in beslag genomen.
- # Gelukkig was er een eerste lichtpuntje: Ik kon met een krantenfoto uit 1960 laten zien dat er op de plek waar ooit een spied- en schietsteen heeft gezeten een raam was gemaakt. Dat hield de deur nog op een kier bij dit college.
- # Ik besloot om dit eens voor te leggen aan de rijksdienst voor ons erfgoed. Daar trof ik het tweede lichtpunt, het voormalige hoofd van de monumentenzorg in Deventer, tevens oud bestuurslid van het Architectuurcentrum Rondeel. Hij stond daar niet afwijzend tegenover en heeft dit in de dienst besproken. Daar kwam uit dat dit hoge raam wat teveel van het goede was, maar dat een gedeelte met bijvoorbeeld open metselwerk misschien een oplossing bood. Verder werd een verwijzing naar de historie node gemist.
- # Met goede moed terug naar de tekentafel en daar kwam de oplossing uit de bus, zoals dat er nu staat: de inversie van de spied- en schietsteen, waarbij de natuurstenen blokken open zijn en de spleet nu een massief kolommetje is met daarboven open metselwerk. Aan de binnenzijde bevindt zich het hoge smalle raam van 1 x 3 meter.

